

Bijlage 4: Verslag Enquête strandpaviljoens

Enquête onder Strandpaviljoens en Strandslaaphuisjes Veere Geanonimiseerd Verslag tbv Donkerbeleid Kustgebied augustus 2017

Woord vooraf:

21 personen hebben namens 14 paviljoens de enquête zeer uitgebreid ingevuld. Dit biedt relevante informatie voor diverse disciplines binnen de gemeente. In totaal zijn er 30 paviljoens in de gemeente.

De opmerkingen en wensen van de individuele paviljoens zijn gedeeld met ambtenaren verantwoordelijk voor milieu en natuur, openbare verlichting, onderhoud van wegen en paden en bebording/bewegwijzering. Hier kunnen zij mee verder in hun samenwerking met de paviljoens.

In dit verslag zijn namen en locaties verwijderd en zijn antwoorden ingekort.

Inhoud

1. Inleiding en deelname	2
2. Donkerte als uitgangspunt?	3
3. Huidige situatie.....	4
4. Vindbaarheid, bereikbaarheid, bebording	5
5. Fysieke veiligheid.....	6
6. Sociale veiligheid op duinovergangen en duinpaden.....	7
7. Verbeteropties voor duinovergangen en duinpaden.....	8
8. Parkeerplaatsen.....	9
9. Eigen verlichting van paviljoens	10

1. Inleiding en deelname

Donkerbeleid opstellen

De gemeente stelt beleid op voor donker en licht in de kuststrook en Natura2000 gebieden de Manteling en de Voordelta. Diverse partijen willen donkerte behouden en verstoring door licht op natuur en landschap tegengaan. Andere partijen hebben daarnaast behoefte aan verlichting voor verschillende functies.

Standpunten stakeholders

De gemeente heeft in mei en juni diverse (koepel)partijen gesproken. Op 4 juli 2017 heeft een gezamenlijk gesprek plaatsgevonden tussen diverse belanghebbenden uit het kustgebied van Veere en de gemeente. Uitgewisseld zijn diverse argumenten voor donker en voor licht.

Enquête

Om meer inzicht te krijgen in de specifieke mening, wensen en vragen per paviljoen, is er een enquête uitgezet. De vragen waren opgesplitst in:

- duinovergangen: berijdbaar pad, beloopbaar pad en/of trap
- pad tot aan de overgang
- parkeerplaatsen
- het eigen paviljoen

Per onderdeel zijn er vragen gesteld over fysieke veiligheid en onderhoud, over sociale veiligheid, over vindbaarheid/bereikbaarheid maar ook over zichtbaarheid, sfeer en marketing.

Deelname

De enquête heeft opengestaan van 17 juli tot en met 10 augustus 2017. De enquête is 21 keer gevuld voor 14 paviljoens (van de in totaal 30 paviljoens). In sommige gevallen hebben eigenaar, exploitant en/of medewerkers de enquête ingevuld voor hetzelfde paviljoen. In dit verslag hebben we zo goed mogelijk antwoorden van 1 paviljoen samengenomen om geen dubbelingen te krijgen.

Rol van respondent	Aantal respondenten
Eigenaar van paviljoen	14
Exploitant	5
Medewerker	2

2. Donkerte als uitgangspunt?

Als start kregen de paviljoen de ruimte om hun mening te geven over het uitgangspunt van de gemeente:

De algemene wens van de gemeente voor donkerte in de kuststrook en natuurgebieden (donker landschap & sterrenhemel als speciale kwaliteit voor inwoners en bezoekers, gevoel van 'rust', dieren niet verstoren in hun natuurlijke leefritme).

De respondenten gaven de volgende reacties:

- De natuur in ogenschouw nemende mogen we nooit de veiligheid van mensen ter discussie stellen. Dus op cruciale punten verlichting, desnoods tijdelijk via bijv bewegingsmelder.
- Goede combi zoeken tussen veiligheid en natuur
- Echte "donkerte" is steeds schaarser, unique selling poing voor onze kust/streek. even wennen voor sommige gasten, maar ze ervaren snel dat er zonder lichtvervuiling veel te "zien" en te ervaren is. Daarom terughoudend met verlichting zijn.
- Bewuste verlichting is goed streven, maar we mogen hierin niet doorslaan naar donkerte. Fysieke- en sociale veiligheid en zichtbaarheid zijn ook zeker heel belangrijk. Noodzakelijk om een lantaarnpaal te plaatsen op het parkeerterrein. Dit geeft onveilige situaties.
- Wij delen de wens van gemeente m.b.t. de wens dat donkerte noodzakelijk is. Indien het beleid geen negatieve invloed heeft op onze exploitatie zullen wij onze medewerking verlenen. Echter, goed verlichte duinovergang en samenwerking in deze is vereist.
- Vóór het aanbrengen van geschikte verlichting van/naar elk strandpaviljoen, oogpunt van veiligheid en comfort voor de bezoekers, op tijden waarin wenselijk om 'begeleid' te worden (oktober-mei van zonsondergang tot ong. 22.00 uur). Tijdens sluitingsdagen strandpaviljoen is verlichting voor ons doel niet nodig, optie om lokale verlichting daarop af te stemmen.
- Voor de veiligheid: verlichting bij ons paviljoen inclusief het pad er naar toe.
- Ik vind donkerte belangrijk maar ook veiligheid, dat moeten we niet vergeten.

Conclusie:

Ondernemers begrijpen het belang van donkerte en natuurbescherming maar zijn van mening dat veiligheid boven natuurbescherming gaat. Naar hun mening is op bepaalde locaties verlichting noodzakelijk voor veiligheid.

3. Huidige situatie

Type duinovergang	Aantal paviljoens
Trap	1
Trap met beloopbaar pad	7
Beloopbaar pad	2
Berijdbaar pad	4

Al verlichting aangebracht?	Aantal paviljoens
Nee	4
Ja	10: <ul style="list-style-type: none"> • 4 lichtsnoeren in trapleuning • 6 lampjes op lage paaltjes of trap

Beschrijving reeds aangebrachte verlichting

1. Lampen met zijwaartse uitstraling langs pad, timer in paviljoen schakelt 15 minuten na vertrek
2. Ledslang in leuning trap, verlichting brand vanaf schemering tot sluiting en straalt naar beneden
3. trap verlichting, die enkel aan is wanneer het paviljoen geopend is.
4. ledverlichting 50 cm boven het pad schijnt naar beneden, trapverlichting andere zijde is gewenst
5. 10-tal bull-eyes, kniehoogte, branden van zonsondergang tot een half uur na sluiten
6. 10 schuurlampen op palen langs overgang, energiezuinig, altijd uit rond 22 uur.
7. Zeezijde: lichtslang onderste balk van de leuning bevestigd, landzijde: solar lampjes
8. Straler op trap, klein stukje pad verlicht met kleine lage lampjes, vanaf schemering tot sluiting
9. Lantaarns om de 25 meter
10. Ledslang in trapleuning gaat aan als het donker wordt en gaat uit als het licht wordt

Conclusie:

Diverse paviljoenhouders zijn reeds gestart met het aanbrengen van verlichting (enkelen in overleg met de gemeente). Vaak is dit bescheiden verlichting dat uitgeschakeld wordt na sluiting.

4. Vindbaarheid, bereikbaarheid, bebording

De grafiek hieronder geeft de antwoorden weer van alle 21 respondenten. Enkele respondenten gaven verschillende antwoorden voor dezelfde duinovergang.

Hoe is de vindbaarheid en bereikbaarheid van de duinovergang	Aantal respondenten
Goed, zonder verlichting	2
Goed want verlichting geplaatst	4
Kan beter	10
Slecht	5

Verschillende toelichtingen zijn door meerdere personen gegeven. De belangrijkste zijn:

- Te donker, het is erg slecht te zien
- Als het donker is, zie je geen hand voor je ogen in het bos
- Als men de weg niet weet is het moeilijk vindbaar
- Geen bebording voor paviljoen. Beleid van de gemeente lijkt willekeur.
- Verkeerde verwijzingsborden
- Goede bereikbaarheid door de verlichting, maar slecht door de oprit naar het duinpad toe.
- Oriëntatieverlichting noodzakelijk, welke kan worden gerealiseerd dmv lichtgevende verf.
- Komend vanuit het centrum is de overgang geheel onzichtbaar.
- In de avond nodigt het donkere pad niet uit.
- Verlichting via de trap zou een beter resultaat zijn
- Overdag duidelijk. S avonds onvindbaar.
- Einde van de straat is redelijk donker
- Als er een lantaarnpaal op de parkeerplaats zou staan, dan kun je het veel beter zien
- We worden er dagelijks mee geconfronteerd door de gasten
- Nu hebben ze zaklampen e.d. nodig
- Het is niet te zien of het paviljoen geopend is of niet.

Conclusie:

De route naar paviljoens is in diverse gevallen slecht te vinden omdat er geen borden zijn en geen verlichting. Ook is niet te zien dat het paviljoen is geopend. Diverse paviljoens vragen naar meer en betere borden. Ook is er behoefte aan een verlicht bord aan de start van het pad waarop te zien is dat het paviljoen is geopend.

5. Fysieke veiligheid

Vraag: kunnen gasten in het donker (voorzichtig) het duin veilig over gaan (of vindt u de kans te groot dat ze zich bezeren)?

Fysieke veiligheid duinovergang	Aantal paviljoens
Voldoende tot goede fysieke veiligheid	6 (deel heeft verlichting aangebracht)
Niet fysiek veilig genoeg	8

Toelichtingen bij 'niet fysiek veilig genoeg':

- Afstap boven aan de zeezijde voor de verlichting al meerdere malen mensen gevallen.
- Trap niet goed onderhouden en te stijl. Moeilijk begaanbaar oude mensen, kindwagens
- Looppad wel aardig maar schuine opgang niet
- Duinpad geen probleem, alleen met regen veel plassen. De oprit naar het duinpad (vooral naar beneden lopend) is gevaarlijker.
- Vanaf parkeerterrein naar boven is de trap donker en gevaarlijk te belopen zonder licht.
- Paviljoen achter donker bos, pad moet zichtbaar gemaakt voor de veiligheid van voetgangers en fietsers (ze struikelen over obstakels: betonblokken, paaltjes, putten, modderpoelen)
- Gewenst: uniforme aanpak met modellen voor duin en voor duinovergang, techniek waarbij duin donker blijft met licht wanneer noodzakelijk en niet na 22.00 uur
- Onverhard pad vol met kleine en grote putten en sleuven, gevaarlijk zeker na regen
- Bij de overgang aan de landzijde is een gevaarlijk kruispunt waar al enkele ongelukken hebben plaatsgevonden met fietser. Hartstikke donker. Daar mag zeker een continu lantaarnpaal geplaatst worden.
- Een trap naast de oprit zou nog veiliger zijn met gerichte gedempte verlichting.
- Zonder verlichting levensgevaarlijk. Op fietspad rijden stappers zonder licht.

Conclusie voor fysieke veiligheid:

Trappen worden als gevaarlijk ervaren zonder verlichting.

Diverse duinpaden/opgangen worden als onveilig ervaren vooral door problemen met onderhoud en vormgeving (wegdek, te stijl, obstakels). Dit verergert vaak met regen.

6. Sociale veiligheid op duinovergangen en duinpaden

Vraag: voelen bezoekers en andere gebruikers van de duinovergang en het duinpad zich veilig in uw ogen? Kunt u iets zeggen over welke zorgen er zijn en of er sociale controle is?

Op deze open vraag zijn diverse antwoorden gegeven:

- ja, mensen voelen zich veilig (enkelen)
- ik kan het niet inschatten (enkelen)
- nee, niet veilig (de meesten).

Een toelichting van een respondent in de categorie 'ja veilig':

- Lopen over een lang niet verlicht pad dwars door een natuurgebied is een extra vakantie ervaring. In de zomer is het lang genoeg licht, in voor en naseizoen nemen de gasten vaak zelf een kleine zaklamp mee of gebruiken hun telefoon als zodanig

Deze vraag is gesteld bij zowel duinovergangen als bij duinpaden. Een combinatie van toelichtingen van respondenten in de categorie 'nee niet veilig':

- Alleen met verlichting is de overgang goed te doen qua veilig gevoel. Geen sociale controle.
- Bezoekers ervaren het als prettig dat er verlichting is (jong en oud).
- Bezoekers voelen zich niet veilig
- Bovenop de dam erg donker en onveilig voor wandelaars, fietsers
- Lastig beloopbaar ook voor gasten slaaphuisjes, daar is wel sociale controle
- Veilig in de zin van beroving e.d. is alleen iets voor de paviljoenhouders denk ik.
- Paviljoenhouder zelf is blij aan eind van de dag met enige verlichting, situatie overzien.
- Een gast van het strand moet zich geen zorgen maken over zo'n situatie denk ik.
- Bos: geen sociale controle, het is afgelegen en donker. Angst voor overval.
- De politie en controleurs rijden regelmatig voorbij, oriëntatie licht geen overbodige luxe
- Als je dit net als de trappen een korte periode zou kunnen aanlichten zijn obstakels op de grond(uitstekende stenen) beter te zien
- Het is heel donker. Je heb dan zelf een lamp nodig.
- Alleen bij volle maan, anders niet veilig. Je ziet geen gaten, kuilen plassen, en andere obstakels in/op de weg. Zonder verlichting zie je niks dus zonder gaat het niet veilig
- Het pad is een donker gat waar je in de eerste instantie inloopt
- Niet prettig om opeens (groepen) mensen tegen te komen in het donker.
- Voelt niet veilig als je niet ver genoeg kunt zien wat er om je heen gebeurt.

Conclusies:

Paviljoens schatten in dat verlichting op duinovergangen en paden door gasten gewaardeerd wordt voor gevoel van veiligheid en overzicht. Op parkeerplaatsen lijkt de noodzaak nog groter (zie H8). Het belang van sociale controle is in beeld bij de respondenten (verlichting voelt veilig maar is het alleen als er sprake is van voldoende sociale controle).

7. Verbeteropties voor duinovergangen en duinpaden

Vraag: Welke verbeteringen ziet u om de duinovergangen en duinpaden fysiek veiliger, sociaal veiliger en beter vindbaar/bereikbaar te maken voor de gasten en andere gebruikers van de overgang na zonsondergang?

Diverse verbeterpunten zijn door verschillende paviljoens genoemd. De belangrijkste zijn:

In relatie tot onderhoud, vormgeving overgang en bewegwijzering:

- Trap: aanbrengen, beter onderhoud, verlichten van de trap
- Onderhoud aan/egaliseren van de overgangen en schuine opgang
- Goede bordbewijzering, eventueel verlicht, noodzakelijk bijvoorbeeld bij een bruiloft
- Goede vlaggenmasten eventueel met licht aanschijsing
- Goed begaanbaar maken (weghalen obstakels (scheiding voetganger/fietser) en reflectoren
- Ter plekke constateren met stakeholders en tot een passende oplossing komen
- Het aanbrengen van een trapopgang naast de oprit
- Houd de bovenlaag van de paden egaal, vermijd kuilen die met regenwater vol zullen lopen.
- Harde ondergrond voor zwaar vervoer en apart, verhard voetgangerspad afgeschermd van pad voor gemotoriseerd vervoer
- De trap onderhoud met spoed nodig, is gevaarlijk.
- Rolstoeltoegankelijkheid staat op bord aan begin van pad maar dit is onmogelijk.
- Bij voldoende goed onderhoud (vlak pad) zie ik geen verdere verbeteringen. Verlichting maakt nachtblind, nadat je een verlichtingspunt bent gepasseerd zie je daarna minder in het donker. Dus beter helemaal achterwege laten.

In relatie tot verlichting

- Verlichting op lage palen, subtiel licht naar beneden = geringe lichtvervuiling
- Oriëntatie (bijv om de 50 meter een lichtpuntje)
- Ledstrip infrezen (onderin trapleuning)
- Verlichte trap = goed voorbeeld voor iedereen
- Reflectoren/tape/fotoluminerende verf bij trapleuningen
- Verlicht bord bij start van pad
- Op sommige plaatsen permanent aan, elders dmv bewegingsmelder of timer
- Ledverlichting op zonne-energie

Conclusies:

1. Een deel van de verbeteropties gaat over onderhoud. Deze worden in de reguliere samenwerking meegenomen. De enquêteresultaten zijn gedeeld met de betrokken medewerkers.
2. Voor bewegwijzering is maatwerk nodig, de enquêteresultaten zijn gedeeld met de betrokken medewerkers. Er is een verzoek om vlaggen te mogen verlichten.
3. De overige verbeteropties gaan over verlichting.

8. Parkeerplaatsen

Verlichting volgens opgave paviljoens	Aantal paviljoens dat dit antwoord gaf
Geen parkeerplaats nabij	2
Parkeerplaats zonder eigen verlichting	5
Parkeerplaats met 1 lichtmast	3
Parkeerplaats met meerdere lichtmasten	4 (gaan soms uit om 23 uur)

Is er verbetering nodig?	Aantal paviljoens dat dit antwoord gaf
Ja	10
Nee, is voldoende tot goed	2
Er parkeert vrijwel niemand in avond/nacht	2

Vraag: wat is de reden dat er verbetering nodig is? Deze antwoorden zijn diverse malen gegeven:

- Er dient parkeergelegenheid te worden aangebracht/ parkeerplaats ver weg
- Parkeerplaats staat achter een dam zonder verlichting. Niet veilig.
- Bezoekers hebben het regelmatig over de donkere parkeerplaats.
- Paadje bij parkeerplaats naar strandovergang is vrij donker
- Als parkeren met licht of schemer, dan vervelend: na bezoek in het aardedonker terug.
- Ramen worden opengebroken en auto's worden gemolesteerd door slechte straatverlichting
- Geen controle. Overlast "hangjongeren", vernielingen, inbraak/diefstal aan orde van de dag
- Parkeerplaats grotendeels bezet door gasten strandslaaphuisjes. Vaste parkeerplaats elders?
- 1 lantaarnpaal voor 350 parkeerplaatsen is te weinig
- Na 23.00 uur geen verlichting, liever 1 lantaarnpaal in het midden laten branden

Vraag: beschrijf de veiligheid voor personeel en gasten die de auto op parkeerplaats parkeren.

Vrijwel alle paviljoens antwoorden dat:

- Sociale veiligheid van personeel is ter verantwoording van werkgever (daarom licht nodig).
- Personeel vindt het niet prettig of eng om alleen naar het vervoermiddel te lopen.
- Personeel gaat na sluit gezamenlijk naar de parkeerplaats en vertrekt gelijktijdig van daar.
- Zou prettig zijn als het personeel dichterbij mocht parkeren.
- Er wordt soms ingebroken in auto's, auto's worden kapot gemaakt.
- Camerabewaking gemeente is geïnstalleerd ter bescherming van de parkeerautomaten.
- Lantaarnpaal bij de parkeerplaats zou een stuk veiliger gevoel geven.
- Het personeel eist veilig naar het werk te kunnen komen al dan niet met (wissel)geld.

Deze verbeteropties zijn verschillende malen genoemd:

- Verlichting op parkeerplaats, evt na 23 uur dimmen of met sensoren
- Camerabewaking hele jaar actief
- Parkeerders oproepen om geen voorwerpen van waarde in auto's achter te laten.
- Voetgangspad om parkeerplaats heen
- Deel van golfbaan tot parkeerplaats ombouwen

Conclusie: Paviljoens willen meer verlichting en meer controle op parkeerplaatsen.

9. Eigen verlichting van paviljoens

Nadat personeel naar huis is	Aantal paviljoens dat dit antwoord gaf
Gaat alle verlichting uit	6
bijna alles gaat uit behalve bescheiden licht voldoende voor camerabewaking	8

Vrijwel alle paviljoens hebben:

- binnenverlichting waar gasten verblijven
- terrasverlichting waar gasten verblijven
- binnenverlichting voor keuken, voorraad en andere personeelsruimten
- reclameverlichting
- decoratieve verlichting aan de buitenzijde

Enkele paviljoens hebben stralers richting zee en/of bouwlamp met aanwezigheidsensor achterzijde.

Waar straalt het licht naar toe	Aantal paviljoens dat dit antwoord gaf
lampen stralen naar beneden, rondom paviljoen donker	9
lampen stalen zijwaarts weg richting strand, zee, duin	2
lampen stralen naar beneden maar door het open gebouw/fel licht is het nog van een afstand zichtbaar	3

Toelichtingen hierop:

- in de buurt geen verlichting, dus alle (ook bescheiden) licht is op grote afstand te zien
- verlichting gaat alleen aan als het te donker wordt
- timer schakelaar
- het geeft een rustige uitstraling en is niet hinderlijk
- stralers richting zee worden door gasten gewaardeerd. Gaan uit bij sluiting
- verlichting geeft sfeer en werkt preventief voor kwaadwillenden rondom paviljoen

Kansen om paviljoen zelf bewuster te verlichten:

- Nog meer led dan al geplaatst (diverse paviljoens)
- Meer dimbaar
- Koelingen vervangen waarvan licht automatisch uitgaat
- Niet nodig. Paviljoen is goed zichtbaar op het strand en te ver van weg om uit te lichten
- Paviljoen is oke, al bewust mee omgegaan (diverse paviljoens)
- Bewuster verlichtingsbeleid, kleuren gebruik (zaak van de huurder)
- Daar zouden we ons in moeten verdiepen en ons goed laten voorlichten
- Paviljoen voelt zich betutteld en wordt vaak afgewezen wanneer ze met een idee komen
- Ze kunnen verlichting zelf goed regelen, niet hinderlijk voor anderen, geen lichtvervuiling

Conclusie:

Paviljoens zijn zich bewust van de verlichting van het eigen pand en nemen al diverse verbetermaatregelen op het moment dat er verlichting wordt vervangen.